

Van onaantrekkelijke spiegels naar energieopwekkende oases

Zonneparken zijn inmiddels niet meer weg te denken uit het Nederlandse landschap. Hoewel ze een belangrijke rol spelen in de energietransitie, zijn de traditionele vlaktes met eentonige rijen zonnepanelen vaak niet bepaald een aanwinst voor omwonenden, planten en dieren. Steeds meer zonneparken worden gebouwd met oog voor natuur. Toch is er in de ruim 500 zonneparken in Nederland nog een wereld te winnen op dit gebied.

Bodhi Lepelaar, 6 juni 2023

Kunnen we deze bestaande zonneparken met de juiste aanpak niet transformeren naar plekken waar men duurzame energie opwekt en de biodiversiteit floreert? Die gedachten hadden de Natuur en Milieufederatie Groningen (NMG) en Grunneger Power (GP) ook. Met het project 'Ecologie op coöperatieve zonneparken' combineren ze kennis met praktijkervaring om handvatten te bieden aan partijen die hun voorbeeld willen volgen.

Het project

Als een waar 'dream team' gaan de NMG en GP aan de slag voor de Nederlandse natuur. Ze hebben alle benodigde ingrediënten in huis: ecologische kennis, ervaring met duurzame Energieopwekking en een groot gezamenlijk netwerk. In het project 'Ecologie op coöperatieve zonneparken' kijken zij samen naar de mogelijkheden om de strak opgestelde zonneparken om te vormen tot natuurrijke plekken, waar energieopwekking hand in hand gaat met biodiversiteit. In 2021 is het project van start gegaan.

Eén van de kartrekkers is Martijn van der Glas, projectleider Klimaat en Energie bij de NMG en natuurliefhebber in hart en nieren. "We hebben veel contact met energiecoöperaties, die de natuur belangrijk vinden, maar de zonneparken toch vooral ontwerpen om zoveel mogelijk energie op te wekken. Wij willen graag laten zien hoe de natuur medegebruiker kan zijn van de locatie. Waar mogelijk ondersteunen we bij de uitvoering hiervan."

Aan de hand van ervaringen en bevindingen willen de initiatiefnemers samen met experts en vrijwilligers de maatregelen in kaart brengen die toegepast kunnen worden in het zonnepark. Het traject is begonnen met de oprichting van een dynamische leergemeenschap, waarbij de juiste mensen en partijen zijn betrokken. Om vervolgens de eerste stappen te zetten naar vergroening bij drie *pilotparken*.

Ecologische check op Zonnepark Vierverlaten

De pioniers

Als bijen naar de honing vonden de initiatiefnemers drie coöperaties die enthousiast waren om hun bestaande zonneparken ecologisch in te richten. Dit zijn: [SunBrouck](#) in Zuidbroek van het initiatief Duurzaam Menterwolde, [Glimmen](#) van de gelijknamige energiecoöperatie en [Vierverlaten](#) van de energiecoöperatie Grunneger Power zelf. Ieder project gelegen in een ander deel van het diverse landschap van de provincie Groningen.

Elk zonnepark heeft zijn eigen unieke samenstelling van facetten die relevant zijn voor het verhogen van ecologische waarden. Denk aan de omvang, bodemsoort en landschapstypen, maar ook aan de omwonenden. Door de verschillende situaties is er geen *one size fits all*-formule voor vergroening beschikbaar en vraagt ieder zonnepark om een persoonlijke aanpak.

Een unieke aanpak

Voordat je kunt beginnen met het planten van geurige bloemen en kruiden of het creëren van een paddenpoel is het van belang de natuurlijke toestand en relevante aspecten van het zonnepark in kaart te brengen. Dit is een taak die vraagt om de betrokkenheid van experts. Die deskundige begeleiding is de sleutel tot het behalen van ecologisch succes.

Peter de Wekker, medeoprichter en penningmeester van energiecoöperatie SunBrouck, spreekt uit ervaring. "Wij zijn begonnen met een aanplant op een talud aan de noordzijde van

"Die bomen zijn aantrekkelijk voor insecten en nemen ook het zicht op de panelen weg."

ons zonnepark. In eerste instantie deden we dit naar eigen inzicht. Dankzij het project zijn we deel gaan nemen aan de leergemeenschap. Daarin zitten niet alleen zonneparken, maar ook stadsbiologen en ecologen. Toen kwamen we er achter dat het toevoegen van natuurlijke elementen nog veel beter kan. Nu werken we vooral met de informatie en ervaringen van de andere deelnemers van de leergemeenschap.

Zo hebben we inmiddels drainage aangelegd om de grond op plekken minder nat te maken. Hierdoor groeien er meer akkerbloemen en zien we steeds meer vogels en reeën op ons zonnepark."

Het zou ideaal zijn als elk zonnepark direct de perfecte maatregelen toepast en binnen de kortste keren een ultieme natuurinclusieve energiebron zou worden. De realiteit is helaas anders. Het verbeteren van de biodiversiteit op een locatie is een voortdurend proces, dat gepaard gaat met vallen en opstaan. Het vraagt om experimenteren en leren van eventuele tegenslagen.

Binnen het project hebben de zonneparken bewust de vrijheid om zelf de aanpak te kiezen. Op deze manier kunnen ze zich richten op de aspecten die zij van belang vinden en zich volledig toeleggen op hun eigen uitdagingen. "Glimmen is geplaatst op een oude boomkwekerij, waar veel mest in de grond zat. Om de gewenste toplaag te creëren, zijn ze daar begonnen met het aan de kant schuiven van de bovenste halve meter grond. Met dat materiaal hebben ze een wal kunnen maken voor een houtsingel met diverse fruitbomen. Die bomen zijn aantrekkelijk voor insecten en nemen ook het zicht op de panelen weg. Toch kunnen de bomen niet over de hele lengte staan, want er

Zonnepanelenpark SunBrouck gebouwd op een voormalige crossbaan

loopt een grote gasleiding die bereikbaar moet zijn.

SunBrouck is dan weer heel anders. Dit ligt op een oude crossbaan naast het spoor en is behoorlijk afgelegen. Zij hebben hierdoor bijvoorbeeld een bredere keuze aan plantensoorten, aangezien de planten niet een bepaalde hoogte hoeven te hebben om het zicht op de panelen te beperken”, aldus Van der Glas.

Insectenhotel op zonnepark Volverlaten

Ondanks de verschillende situaties zijn er ook tal van acties en maatregelen die vrijwel in elk zonnepark kunnen worden toegepast. Denk aan het plaatsen van insectenhôtels, het creëren van comfortabele nestplekken voor vogels, het slim aanleggen van doorgangen voor klein wild in bestaande hekwerken en het vermijden van het gebruik van schadelijke pesticiden.

De juiste mensen

Zoals eerder aangehaald, kan het opbouwen van een bloeiend netwerk je aanzienlijk vooruit helpen. Gelukkig zijn er talloze gedreven individuen en organisaties die vol enthousiasme klaarstaan om hun expertise en hulp aan te bieden. Denk aan een diverse groep van vrijwilligers, studenten en ervaren experts die hun denkkracht en passie graag inzetten.

Hester Bax is projectmedewerker bij GP en staat in nauw contact met de betrokken partijen. Ze heeft meegeschreven aan een handreiking voor ontwikkelaars, gaat van tijd

tot tijd langs bij de zonneparken voor een ecologische check en houdt zich bezig met de leergemeenschap. “Voor het project zijn we met veel partijen in contact. Zo spreken we met de gemeente en provincie Groningen, zitten we om de tafel met energiecoöperaties en betrekken we ecologen van de Rijksuniversiteit Groningen en Wageningen University & Research. Wij benaderen de ecologen zelf en leggen uit waar we mee bezig zijn. Omdat zij biodiversiteit erg belangrijk vinden en de bestaande zonneparken hiervoor ook als kans zien, maken ze graag tijd vrij om op vrijwillige basis te helpen. Ook nodigen we verschillende deskundigen uit om hun kennis te delen tijdens de bijeenkomsten van de leergemeenschap. Onlangs organiseerde een expert bijvoorbeeld een educatieve excursie over insecten op zonnepark Glimmen.”

Voorzichtige successen

Natuur groeit niet in één dag. Voordat het gewenste beeld ontstaat, is er tijd en geduld nodig. Toch beginnen de eerste resultaten zich voorzichtig af te tekenen.

“Er is op Volverlaten en Glimmen al een verbetering te zien in aanwezige fauna. Men was bang dat dieren de zonneparken zouden vermijden, maar er zitten veel muizen en hazen en er zijn zelfs reeën gespot. Deze zijn door de kleine doorgangen, die origineel voor dassen zijn aangelegd, gekropen en komen grazen. Ook zien we de komst van vogels en insecten. De gulden regel geldt: als je flora goed is, dan volgt de fauna vanzelf. Het aantal dieren geeft aan dat we op de goede weg zijn”, aldus Bax.

In april 2023 publiceerden NMG en GP samen een [handreiking](#) met de eerste bevindingen en lessen die zijn geleerd. Hiermee bieden ze handvatten om partijen te stimuleren om bij de inrichting van een zonnepark rekening te houden met de ecologie.

De initiatiefnemers kijken momenteel naar het implementeren van monitoringssystemen. Hierdoor wordt het inzicht in de positieve impact steeds helderder en meetbaarder.

Natuurinclusieve motivatie

Het moge duidelijk zijn: het integreren van natuur in een bestaand zonnepark vergt inzet, tijd en financiële middelen. Waarom zijn de betrokken partijen dan toch zo enthousiast om mee te doen? Het blijkt dat intrinsieke motivatie, maatschappelijk draagvlak en de urgentie van

de biodiversiteitscrisis de belangrijkste drijfveren zijn die hen aanzetten tot actie.

Volgens Peter de Wekker voegt natuur draagvlak toe. “Omwonenden zijn vaak begaan met hun omgeving. Het toevoegen van natuur is iets dat mensen als positief ervaren. Zeker wanneer er al meerdere ‘saai’ velden in de buurt zijn. Op de door ons georganiseerde informatieavonden is iedereen altijd erg enthousiast, positief en meedenkend. Wij merken dat je de tegenstanders van zonneparken over de streep trekt wanneer je het natuurinclusief inricht.

“Het toevoegen van natuur is iets dat mensen als positief ervaren. Zeker wanneer er al meerdere ‘saai’ velden in de buurt zijn”

Het bestuur van SunBrouck ziet daarnaast ook de noodzaak om de biodiversiteit in Nederland te herstellen. Er wordt te makkelijk gezegd: ‘Dat is slechte grond. Zet er maar panelen neer’. Gelukkig is er een groep, waaronder wij, die juist zegt: ‘kijk eerst of je dat op een natuurlijke manier kunt doen.’

De gewillige ecologen, de leergierige organisaties en vele vrijwilligers laten zien

Organisatie

GP en NMG nemen de verantwoordelijkheid op zich om de zonneparken te ondersteunen en het project te coördineren. ‘Ecologie op coöperatieve zonneparken’ valt als project onder het programma [Energieparticipatie](#), een samenwerking tussen NMG, GP en de Groninger Energiekoepel (GrEK) als programmapartners. Het programma richt zich op de lokale energietransitie met participatie en innovatieve verduurzaming in de provincie Groningen.

Het Programma Energieparticipatie (PEP) is op zijn beurt weer onderdeel van het [Nationaal Programma Groningen](#) (NPG), een samenwerkingsverband tussen Rijk, provincie en gemeenten. Waarbij het Rijk gelden beschikbaar stelt ter compensatie van de gaswinningsproblematiek. Het doel van dit programma is Groningen op het gebied van economie, werken en leren, leefbaarheid en natuur en klimaat te bevorderen.

Zonnepanelenpark SunBrouck in Zuidbroek

dat men zich graag inzet voor het natuurlijker maken van de zonneparken. De initiatiefnemers constateren ook dat het project de interesse wekt van grotere, commerciële ontwikkelaars. “De grotere spelers merken dat ze er iets mee moeten. De intentie is er hierbij vaak wel, maar ze zijn zoekende naar hoe ze dit moeten invullen. Ze mogen natuurlijk altijd contact met ons opnemen”, voegt Van der Glas toe.

‘Ecologie op coöperatieve zonneparken’ ontvangt, via het Programma Energieparticipatie, van het NPG een groot deel financiering voor de uitvoering van het project. Aangevuld met het oudere ‘Nuon Fonds’ (een compensatiefonds van het voormalige Vattenfall) en een deel cofinanciering komt de begroting voor het hele project op € 128.000 voor een looptijd van drie jaar.

De toekomst

Hoewel het project binnen de huidige aanvraag aan het einde van 2023 afloopt, zijn NMG en GP niet van plan om dan te stoppen. Zo zijn er in de loop van 2023 drie partijen bijgekomen, die ook hun zonnepark beschikbaar hebben gesteld en liggen er al concrete plannen om een nieuwe aanvraag in te dienen om het project met drie jaar te verlengen.